

FIIZIKSII

Kitaaba Barataa

Kutaa 7

Qopheessaan:

Hayiluu Leenjiso (M.SC.)

Madaaltoonni:

Yuusuf Mahammad
Adam Goobanaa

Mootummaa Dimookiraataawaa Federaalawaa
Rippaabilikii Itoophiyaa
Ministeera Barnootaa

AL GHURAIR

Qophii fi maxxansa

Galata

Fandiin Dizaayinii, maxxansaa fi raabsaa kitaaba barataa fi qajeelcha barsiisaa Barnoota **Fiiziksiin** kun deeggarsa karaa **Piroojektii Fooyya'insa Qulqullina Barnoota Waliigalaa (GEQIP)**n kan argame yommuu ta'u kaayyoon piroojeektii kanaas dhaabilee barnoota mootummaa kutaalee 1-12 keessatti qulqullina barnootaa fooyyessuudha.

Mootummaan Dimookiraatawaa Federaalawaa Rippaabilikii Itoophiyaa fandii **Fooyya'insa Qulqullina Barnoota Waliigalaa(GEQIP)** kana dhaabilee gargaarsa **International Development Association (IDA), The Fast Track Initiative Catalytic Fund (FTICF)** fi dhaabilee deeggertoota misoomaa biroo kanneen akka **Mootummoota Fiinlaand, Niizerlaandii, UK fi Walta'insa Misoomaa Mootummaa Xaaliyaanii** irraa argate.

Ministeerri Barnootaa Mootummaa Dimookiraatawaa Federaalawaa Rippaabilikii Itoophiyaa qaamolii kallattiinis ta'e al kallattiin kitaaba barataa fi qajeelcha barsiisaa **Fiiziksii** maxxansiisuu keessatti qooda fudhatan hundaaf galata galchuu barbaada.

© **Ministeera Barnootaa Mootummaa Dimookiraatawaa Federaalawaa Rippaabilikii Itoophiyaa, bara 2003**

ISBN 978-99944-2-201-2

Dhaabbata Maxxansaa Alguuraarii

Lakk. Sanduuqa Poostaa 5613

Dubaayi, U.A.E

Wal ta'insa

Dhaabbata Maxxansiisaa Kuraaz Internaashinaalii

Lakk Sanduuqa Poostaa 100767

Finfinnee,

Itoophiyaa

Mirgi maxxansaa seeraan eegamaadha. Kutaan kitaaba kana kamiyyuu hayyama Ministeera Barnootaa ykn hayyama qaama labsii **Nagaarit gaazeexaa lakk 410/2004** qabeenya sammuu egsisuuf angoon kennameefiin alatti baay'isuun, haala addaatiin itti fayyadamuuf kuusuu fi tamsaasuun dhorkaaddha.

Kitaaba kana keessatti abbootii mirga maxxansaatiif haga danda'ametti beekamtii kennuun ragaalee adda addaa fudhanneerra. Akka tasaa ta'ee beekamtii osoo hin kenniin kan fudhanne yoo jiraate dhiifama gaafachaa, maxxansa fuula duraa keessatti galchuu akka barbaannu asumaan ibsina.

Qaamni mirgi maxxansaa koo sirriitti beekamtii osoo hin argatiin ragaan koo fudhatameera jedhu yoo jiraate karaa teessoo keenya armaan gadiitiin nuuf barreessuu ni danda'a:

Ministeera Barnootaa Mootummaa Dimookiraatawaa Federaalawaa Itoophiyaa
Lakk. Sanduuqa Poostaa 1367
Finfinnee,
Itoophiyaa

BAAFATA

Qabiyyee

Fuula

BOQONNAA 1: FIIZIKSII FI SAFARA

1.1 Hiikkaa Fiiziksii	2
1.2 Waaltinaa Fi Safara	6
1.3 Dheerina Hangaa Fi Yeroo Safaruu	10
Cuunfaa barnoota boqonnichaa	17
Gilgaala 1	18

BOQONNAA 2: SOCHII

2.1 Hikkaa Sochii	21
2.2 Sochii Daandii Sirrii	23
2.3 Hubannoo Akaakummaa Ariitii Walfakkaataa Fi Guula Walfakkaataa.....	30
Cuunfaa barnoota boqonnichaa	38
Gilgaala 2	39

BOQONNAA 3: HUMNAA FI SEEROTA SOCHII NIIWUTONII

3.1. Humna	42
3.2. Seerota Sochii Niiwutonii	46
3.3 Humna Rigataa	55
Cuunfaa barnoota boqonnichaa	61
Gilgaala 3	62

BOQONNAA 4: DALAGAA, ANNIISAA FI AANGOO

4.1. Dalagaa	65
4.2. Anniisaa	68
4.3. Jijjiiramaa fi Gitaa'ummaa Anniisaa	72
4.4. Aangoo	75
Cuunfaa barnoota boqonnichaa	78
Gilgaala 4	79

BOQONNAA 5: MAASHINOOTA SASALPHOO

5.1 Hiikkaa Maashinootaa	81
5.2 Faayidaa Makaanikaalaa, Reeshiyoo Ariitii fi Ga'umsa Maashinootaa	84
5.3 Akaakuuwan Maashinoota Sasalphoo	89
Cuunfaa barnoota boqonnichaa	99
Gilgaala 5	100

BOQONNAA 6: TEEMPIREECHARAA FI HOO'A

6.1. Hiikkaa Teempireecharaa	101
6.2 Teempireechara Safaruu	103
6.3. Gulantaalee Teermoomeetiraa	105
6.4. Jijjiirama Gulantaalee Teempireecharaa	108
6.5. Maddoota Hoo'aa	109
6.6. Taateewwan Hoo'isuu.....	111
Cuunfaa barnoota boqonnichaa	116
Gilgaala 6	117

BOQONNAA 7: SAGALEE

7.1 Hiikkaa Sagalee	120
7.2. Uumamaa Fi Daddarbuu Sagalee	121
7.3. Saffisa Sagalee Yaa'aa Adda Addaa Keessatti	124
7.4 Balaqqeessa'uu Sagalee (Goha)	126
7.5. Faayidaa Gohaa Sagalee	127
Cuunfaa barnoota boqonnichaa	129
Gilgaala 7	130

BOQONNAA 8: ELEKTIRISIITII FI MAAGNEETIIZIMII

Damee - 1: MAAGNEETIIZIMII

8.1. Maagneetota	133
8.2. Maappii Sararaawwan Humna Maagneetawaa	140
8.3. Faayidaa Maagneetotaa	141

Damee 2: ELEKTIRISIITII

8.4. Elektirikii Dhaabbataa	142
8.5. Maloota Qaamolee Chaarjeessuu	144
8.6 Seera Elektirikii Dhaabbataa	146
8.7. Kaarentii Elektirikii fi Caalmaa Kuufamaa	151
8.8. Daandii Elektirikii	153
Cuunfaa barnoota boqonnichaa	157
Gilgala 8	158

© MOE, FDR Ethiopia
Not to be republished